

ВІВ'ЄН

Незадовго перед різдвом 1934 року, коли Олів'є грівся в першому промінні слави, його гру прийшла подивитися темнокоша красуня з обличчям феї, якій щойно виповнився двадцять один рік. У ній було щось від кошеняти, і вона виглядала - та й відчувала себе - надто юною як для матері річної доньки.

Судячи з усього, Олів'є справив на неї враження не тільки як актор і атлет. Тому що, повернувшись до приятельки, вона повідомила на диво буденним тоном: "Ось за цього чоловіка я вийду заміж".

"Не сходи з розуму, - відповіла приятелька. - В тебе вже є чоловік, а в нього дружина".

Дівчина усмінулась, і в її широко розставлених, зеленувато-голубих очах сяйнули хитрі іскорки. "Не має значення. Все одно в один прекрасний день ми одружимося".

На цю пору професійний акторський досвід Вівіан Хартлі вичерпувався всього однією фразою, яку вона вимовила у фільмі Гейнсборо "Справи налагоджуються". У шкільному фартушку і крилатому соло-м'яному капелюшку Вівіан виглядала дуже достовірно. У свою єдину репліку вона вклала максимум почуття. Проте з тих пір минуло кілька місяців, а, крім цього епізоду, в професії вона не зробила нічого.

А вже через півроку після візиту в "Королівський театр" ця нікому невідома і ніде не зайнята актриса перетворилась у вест-ендську зірку.

Незадовго перед тим, як Вівіан побачила на сцені Олів'є, її кар'єра зрушилась з мертвої точки завдяки зусиллям молодого театрального агента на ім'я Джон Гліддон. Цей колишній актор і журналіст розповів актрисі Беріл Семон, що хоче запровадити в Англії щось на зразок голлівудської системи формування зірок і шукає невідомих дівчат непересічної індивідуальності і зовнішності. Та порекомендувала йому Вівіан. Дівчина сподобалась. Тоді ж було вирішено, що вона скористається іменем чоловіка і буде називатися Лі.

В надії на майбутні дивіденди Гліддон трудився, не покладаючи рук. Він знайомив свою протеже з потрібними людьми, супроводжував на престижні заходи і прийоми за участю знаменитостей. З її чарівною і фотогенічною зовнішністю вона не могла не одержати запрошення в один так званий "quickie" (фільм, випущений нашвидкоруч). Це був небезкорисний досвід, та чи могла вона насправді грати?

Стрімкий театральний злет місс Лі давно вже став легендою: в історії лондонської сцени фактично не зустрічаються попелюшки, цей тип більше притаманний Голлівуду, який фабрикує міфи. Коли театральний менеджер Сілні Керролл набрав трупу для нової вест-ендської постановки "Маска благопристойності", жодна із запрошених ним актрис не змогла дати згоди на велику роль Анрієтт Дюкеснуа, французь-

Вів'єн Лі.

кої проститутки, що прикидалася принадною незайманою дівчиною. Тоді Керролл, спокушений головним чином ідеальними зовнішніми даними Вівіан, вирішив запропонувати їй роль.

На прем'єрі, яка відбулася 15 травня 1935 року, вона затьмарила всіх своєю привабливою грою. Говорила вона, мабуть, надто тихо, але в зал проникало щось чаруюче і незвичайне, більше, ніж краса чи грація, - щось виключне, чого не можна назвати словами. Магія зірки.

Керролл запросив на виставу Олександра Корду. Крім того, він запропонував змінити ім'я на жіночніше. Так з'явилася актриса Вів'єн Лі, яка стала зіркою з моменту народження.

Вів'єн вперше зустрілася з Ларрі, коли "Маска благопристойності" ще йшла на сцені. Вона вечеряла в "Савой" з Джоном Бакмастером. Олів'є з дружиною сидів за сусіднім столиком. Коли Вів'єн зібралася йти, він підійшов до них і запросив її провести з ними уїк-енд. Вона відповіла, що він, звичайно, має на увазі і її чоловіка, і прийняла запрошення. Грали у футбол, а потім Ларрі, який безперестанку зчиняв галас, раптом заснув як убитий, звалившись під піаніно.

Таким чином, початок виявився не дуже романтичним. У травні вони з Ларрі вперше опинилися вдвох, пішовши пообідати. А в серпні Корда поєднав їх на три з половиною місяці, призначивши на ролі молодих коханців у "Полум'ї над Англією", розкішній романтичній стрічці з часів королеви Єлизавети та іспанської Армади. У центрі фільму були два вигадані персонажі - королівська фрейліна і хоробрий морський офіцер, який врятувався від іспанців.

В.Лі та Л.Олів'є у фільмі "Полум'я над Англією".
Режисер У. Хоурд. 1936.

На студії в Денхемі вони зіткнулися в коридорі біля їдальні. Вона сказала, що дуже рада їхній спільній роботі. Він хмикнув. "Врешті решт ми, мабуть, поб'ємося. Знімаючись в кіно, люди завжди дратують одне одного".

Через кілька тижнів Олів'є відсвяткував народження сина. Він хотів сина. Але волею долі приріст у його родині збігся з першим випадком, коли вони з Вів'єн працювали разом. Зйомки розтягнулися на місяці і з плином часу вони дедалі гостріше відчували свою безумовну й рідкісну близькість, яка не зникала, а міцніла після знайомства. Любовні сцени вони грали з помітною ширістю, і всім довкола знімального майданчика стало ясно, що ці споріднені душі раптовим, неблаганним і роковим чином тягне одну до одної. За традицією в Денхемі під час обіду за великими столами збиралась вся знімальна група. Але провідні зірки стали віддалятися від решти і сиділи вдвох, поглинуті товариством одне одного; під час довгих перерв між зйомками вони теж дедалі частіше проводили час разом.

Зводячи свою кіноімперію, Корда підписував контракти заздалегідь, скоріше, ніж міг реально використати знайдені таланти, і при всьому цьому в переважній більшості випадків його вклади приносили проценти. Ось і тепер, через рік після укладення угод з Олів'є та місс Лі, він готовий був осінити їх світовою славою. "Полум'я над Англією" стало першою справжньою роботою Вів'єн в кіно.

Фільм був вщерть наповнений дією і вимагав багатьох складних декорацій для придворних прийомів у Вестмінстері і картини пожежі Армади. В Олів'є була найбільш трюкова роль і, як звичайно, він наполіг на тому, щоб усе робити самому, навіть коли треба було стрибнути на борт галеона (побудованого на полі в Денхемі), кинути факел на политу бензином палубу і тоді пірнути вниз головою (у невидиму сітку) з охопленого полум'ям корабля.

Фільм "Полум'я над Англією" мав величезний успіх. Лайонел Колльєр, критик "Пікчергоєр", захоплено писав: "Ця картина вища будь-якої історичної стрічки, створеної у нас в країні. Та і за рубежом у неї небагато суперниць... Вів'єн Лі і Лоренс Олів'є винятково гарні в ролях молодих закоханих. Любовні сцени у їхньому виконанні особливо приваблюють своєю ширістю і природністю".

На континенті фільм також був гарно прийнятий, завоював у Франції золоту медаль і - як не дивно - палку прив'язаність людини на ім'я Адольф Гітлер. Декілька відомих англійців, які відвідали Гітлера перед війною, привезли повідомлення про те, що фюрер без кінця крутить "Полум'я над Англією", вихваляючи його.

Олів'є і місс Лі могли бути задоволені фільмом. Вів'єн відразу ж справила гарне враження в Голлівуді, а кінематографічна репутація Олів'є виросла більше, ніж після будь-якого з десяти його попередніх фільмів. Цікаво разом з тим: якщо в театрі їм судилося стати найпрославленішими партнерами своєї доби, то на екрані вони змогли з'явитися разом тільки двічі. (...)

Поява місс Лі в "Олд Віку" залишилась покритою певною таємничістю. Олів'є заперечував свою причетність до цієї події. Ідея постановки "Гамлета" в Ельсинорі належала Роберту Йоргенсену, датському журналісту і рекламному агенту, який жив у Лондоні. Волею випадку він займався рекламою і "Маски благопристойності", яка принесла місс Лі миттєву славу. Можливо, це він рекомендував її в "Олд Вік"? Ні. Він передбачав, що за неї просив Олів'є.

Так чи інакше, і Олів'є, і місс Лі були дуже задоволені. Протягом перших трьох тижнів зйомок у Корди він міг допомогти їй в роботі над Офелією. Він репетирував з нею кожного дня.

"Олд Вік компанії" подалась до Данії наприкінці травня. Замок Кронборг, збудований в ренесансному стилі, містився у фортеці Ельсинор; там на великому, вимощеному камінням, подвір'ї було створено сцену для першої після 1585 року вистави англійських акторів. Попит на квитки набагато перевищував наявні дві тисячі місць. Виставу збирались відвідати члени королівської родини, дипломати і натовпи репортерів.

Вистава стала тріумфом усієї трупи, в тому числі місс Лі. Поїздка до Ельсинору збіглась із тридцятиріччям Олів'є. Крім того, вона привела до тієї критичної точки, коли йому необхідно було прийняти найважче рішення в особистому житті. В "Олд Вік" усім було ясно, що вони з місс Лі пристрасно закохані одне в одного. Саме в Данії - через рік після першої зустрічі - вони врешті решт вирішили, що не можуть жити окремо. Той факт, що ні її, ні його шлюб неможна було назвати нещасливим, робив ситуацію особливо болісною. Обое ставились - і завжди продовжували ставитися - до своїх подруж'їв з повагою та увагою. Але і за складом характеру, і за своїм оточенням Вів'єн та її чоловік Лі Холман існували немов у двох різних світах, розділених прірвою. Вона любила нічний спосіб життя, засиджувалась на прийомах до світанку; він працював удень і в силу харак-

теру ніяк не міг вписатися в коло людей театру, які називали один одного "любенький", сипали непристойностями, немов конфетті, і невгаваючи говорили або про шоу-бізнес, або про себе. Навряд чи шлюб Вів'єн міг встояти після того, як вона стала зіркою і усвідомила, що це їй подобається.

Повернувшись із Ельсинору, Олів'є і місс Лі почали жити разом. Робота також об'єднувала їх, надійшла вимога негайно вернутися в Денхем, де закінчувалися зйомки "Першого і останнього" - фільму, в якому вони знову грали закоханих.

За сюжетом закохані мали відбутися в замську прогулянку на пароплаві. Подорожували вниз по Темзі на прогулянковому пароплаві "Золотий орел"; поїздка запам'яталась багатьом через цікавий інцидент, який свідчить, що вже на той час місс Лі мріяла про значне і дивилась далеко вперед. Про це згадує очевидець, кінокритик К.Е.Лежен:

"Тільки-но ми відпливли, полив страшенний дощ. Лишалось чекати, доки не розпогодиться, дивитися на сірі доки, читати газети, грати в карти чи розмовляти. Розмова неминуче прийшла до фільму, який "МГМ" збиралась знімати за романом "Віднесені вітром". Про виконавців ще нічого не було відомо, але чутки призначали на роль Скарлетт О'Хара і Полетт Годдар, і Бет Девіс, і Барбару Стенвік, і Міріам Хопкінс і інших знаменитостей. Хтось звернувся до Олів'є: "Ларрі, ти міг би чудово зіграти Ретта Батлера". Олів'є відбувся жартом, але ідея була не настільки фантастичною: на той час він був відомий за рубежом. Безладні суперечки про можливі варіанти тяглися й далі, поки новенька, Вів'єн Лі, несподівано не поклала їм край. Вона випрямилась на залитій дощем палубі на всю свою крихітну довжину, підтягла пальто на плечі і огорошила нас пророчою заявою: "Ларрі не буде грати Ретта Батлера, зате я зіграю Скарлетт О'Хара. Ось побачите". (...)

Під час роботи в Голлівуді над "Грозовим перевалом" Олів'є зовсім не спадало на думку, що на його кінематографічному шляху це буде наймогутніший ривок вперед. Листи, які він ледве не кожного дня писав Вів'єн Лі, сповнені туги й душевного болю. Через тиждень розлуки обоє вже з відчаєм шкодували про рішення розлучитися на три місяці заради професійних інтересів; а одержувати свідчення його зростаючого відчаю виявилось для Вів'єн понад силу. Підкоряючись несподіваному пориву, вона замовила квиток на літак. Невдовзі мали початися репетиції в "Олд Вік" і на перебування в Голлівуді у Вів'єн залишалось лише п'ять днів. На її думку, заради цього варто було потратити і сили, і гроші. Вів'єн плакала безумну мрію - якимось чином одержати-таки роль Скарлетт О'Хара, про яку вона думала не перестаючи протягом останніх півтора років. У поїзді вона бозна вкотре перечитала "Віднесені вітром". Це вже нагадувало самобичування.

Минуло вже майже два з половиною роки з тих пір, як незалежний продюсер Девід О.Селзнік не без вагань заплатив 50 тисяч доларів за право екранізації "Віднесених вітром", віддавши рекордну для роману автора-початківця суму; ризик не забарився себе виправдати, оскільки книга стала бестселлером. Але й досі не було знято жодного кадру; після двох років галасу "пошуки Скарлетт", які проводилися в загальнонаціональному масштабі, так і не дали головної героїні. Протягом довгого часу Селзнік поширював чутку, що на роль оберуть невідому актрису. Ніхто в це не вірив. Роль була не під силу новачкові.

В.Лі та Л.Олів'є у фільмі "Леді Гамільтон".
Режисер О.Корда. 1940.

Рекламний відділ кіностудії свідчить, що за час "пошуків Скарлетт" розглядалися кандидатури 1400 молодих жінок.

В такій обстановці відбувся візит Вів'єн до Голлівуду. Вона не вірила всерйоз, ніби зможе витримати подібну конкуренцію. Крім того, грошей було вкладено надто багато, а часу лишалось мало, аби робити ставку на порівняно невідому актрису. Але її приїзд випав на сприятливий момент, коли з маси претенденток лишилося троє - Полетт Годдар, Джоан Беннет і Джин Артур, а час для прийняття рішення вичерпувався - до зйомок треба було приступати не пізніше лютого 1939 року. Крім того, у Вів'єн був неоціненний шанс - знайомство з агентом Олів'є Мироном Селзником - братом Девіда.

Олів'є з власної ініціативи попросив Мирона Селзніка організувати Вів'єн проби на роль Скарлетт.

Вирішальні проби повинні були тривати чотири дні - по дню на кожну кандидатуру. Вів'єн пробувалась останньою. "Жінка, яку я виберу, повинна бути одержимою дияволом і насичена електрикою," - оголосив режисер Кьюкор. Вів'єн справилась з цим, наділивши Скарлетт необхідною дозою самонадіяності, приглушивши притаманну їй сентиментальність.

Три дні по тому, на різдвяному вечорі, Кьюкор відвів Вів'єн в бік і мимохідь зауважив, що Скарлетт О'Хару нарешті затверджено. Стараючись не виявити свого розчарування, місс Лі з таким же буденним виглядом чекала продовження.

"Отже, - сказав він спокійно, - схоже, що ми зупинилися на вас".

Контракт було підписано 13 січня 1939 року в присутності кінорепортерів і преси.

Вів'єн приступала до зйомок 16 січня. Протягом трьох тижнів вона насолоджувалась роботою, знайшовши в Кьюкорі винятково сприйнятливий і уважний режисера. І раптом, на її жах, Кьюкор одержав відставку. Відзняті ним сцени були бездоганні, але Селзнік, добиваючись не тільки відмінної якості, а й вражаючого об'єму, відчув, що широкому історичному тлу надається недосить уваги. Естафету прийняв Віктор Флемінг.

За книгою John Cottrell.
Laurence Olivier. Лондон, 1977.